

Wstęp

„Przegląd Więziennictwa Polskiego”, którego kontynuatorem jest współczesne czasopismo „Law Education Security” obchodzi w tym roku setną rocznicę utworzenia. Warto zaznaczyć, iż nie było to pierwsze czasopismo penitencjarne, które wydawane był w języku polskim.

Początków tego typu piśmiennictwa możemy doszukiwać się w XIX w. Reformatorzy systemu penitencjarnego tacy jak: Julian Ursyn Niemcewicz, Ksawery Potocki czy Fryderyk Skarbek publikowali swoje rozważania na łamach prasy. Nie były to jednak wydawnictwa specjalistyczne lecz czasopisma takie jak „Biblioteka Warszawska” czy „Pamiętnik Warszawski”. Wzmoczona rusyfikacja i germanizacja oraz rugowanie Polaków ze stanowisk decyzyjnych w systemie penitencjarnym spowodowały, że w drugiej połowie XIX w. trudno odnaleźć rodzimych penitencjarystów pokroju Fryderyka Skarbka czy Ksawerego Potockiego.

W związku z tym także pierwsze polskie czasopisma penitencjarne musiały poczekać na moment przełomowy, jakim był rok 1918. Odzyskanie niepodległości, powojenny kryzys gospodarczy oraz późniejsza walka o granice nie sprzyjały tworzeniu zrębów rodzimego więziennictwa. Pierwszy bardzo lakoniczny akt prawny dotyczący systemu penitencjarnego został wydany 8 lutego 1919 r. i podpisany przez naczelnika państwa Józefa Piłsudskiego, premiera Ignacego Jana Paderewskiego oraz ministra sprawiedliwości Leona Supińskiego. Była to regulacja bardzo lapidarna, ale ukazywała w jakim kierunku będzie zmierzał system więzienny odrodzonego państwa polskiego. Już w tym pierwszym akcie prawnym można odnaleźć trzy najważniejsze elementy systemu penitencjarnego: zatrudnienie osadzonych, ich naukę oraz opiekę duchową roztaczaną nad nimi przez przedstawicieli wszystkich wyznań. Ukazywało to zamiar władz odrodzonego państwa, iż w więzieniach co do zasady miały panować warunki humanitarne i sprzyjające resocjalizacji skazanych. Aspekty te zaczęto także realizować w ramach szkoleń dla funkcjonariuszy więziennych, którzy mieli na co dzień pracować z osadzonymi. Bardzo szybko bo już w 1923 r. z inicjatywy Zygmunta Bugajskiego powstała Centralna Szkoła Ministerstwa Sprawiedliwości, w której uczyli się funkcjonariusze Straży Więziennej. Zakres przedmiotów był niezwykle szeroki i do dziś może zaskakiwać wielością poruszanych zagadnień oraz jakością kadry profesorskiej, którą udało się zebrać w ulokowanej na Pawiaku placówce.

Siłą rzeczy taki rozwój systemu penitencjarnego oraz pracującej w nim kadry musiał zaowocować najpierw powstaniem związku zawodowego więźniaków, a później czasopisma związkowego, które przekształciło się w „Przegląd Więziennictwa Polskiego”.

Początków specjalistycznego wydawnictwa więziennego należy doszukiwać się w roku 1922. Związek Pracowników Więziennych Rzeczypospolitej Polskiej powołał wtedy miesięcznik „Pracownik Więzienny”, który miał charakter głównie informacyjny. Redaktorem naczelnym nowego pisma został Marceł Dąbrowski, pełniący funkcję sekretarza Związku. Redakcja pisma mieściła się w więzieniu przy ulicy Rakowieckiej w Warszawie. W pierwszym więziennym wydawnictwie można było odnaleźć informacje dotyczące przede wszystkim działalności związku. Rzadziej natomiast ukazywały się tam artykuły problemowe. Pierwsze czasopismo penitencjarne było wydawnictwem skromnym liczącym na początku jedynie 8 stron. Było to jednak uwarunkowane przede wszystkim skromnością funduszy jakimi dysponował Związek Pracowników Więziennych Rzeczypospolitej Polskiej. Kolejne lata przyniosły rozwój czasopisma także pod względem jego objętości, od roku 1924 liczyło ono 16 a nawet 24 strony. „Pracownik Więzienny” był pismem powołanym i redagowanym przez kadrę więziennictwa, w tym przede wszystkim związkowców, a więc miało w znacznej mierze wymiar informacyjny i praktyczny, publikując np. słowniczek gwary więziennej. Uznano jednak, bacząc na wzorce zagraniczne, iż więziennictwo potrzebuje pisma specjalistycznego, ale o szerszym i głębszym wymiarze problemowym i charakterze naukowym, poświęconego zagadnieniom kryminologicznym i penitencjarnym.

W związku z tym w 1925 r. na zjeździe Związku Pracowników Więziennych Rzeczypospolitej Polskiej podjęto decyzję o zmianie charakteru czasopisma. Nowe wydawnictwo miało prezentować treści na wyższym poziomie niż dotychczas. Nie stroniono także od artykułów naukowych. Inspiracją do tych zmian były francuskie czasopisma penitencjarne. Dlatego też związek zawodowy więźniaków postanowił wydawać organ prasowy, który miał ukazywać w pozytywnym świetle polski system penitencjarny, ale także propagować najnowsze badania i treści związane z więziennictwem wśród polskiego czytelnika. Czasopismu, którego wydawcą nadal był Związek Zawodowy Pracowników Więziennych RP, nadano tytuł „Przegląd Więziennictwa Polskiego”. Pierwszy numer pisma ukazał się w czerwcu 1925 r., a redaktorem naczelnym był Stefan Dąbrowski.

W swojej nowej formie wydawnictwo ukazywało się do roku 1934, kiedy to zmieniono jego format oraz wewnętrzny układ treści. Coraz częściej na jego łamach pojawiały się materiały graficzne, zdjęcia oraz artykuły stricte naukowe. Właśnie zbytnie, jak niektórzy twierdzili, unaukowienie czasopisma spowodowało kolejne zmiany, które nastąpiły w 1936 r. Wydawca zdecydował się wtedy na podział czasopisma na dwa odrębne wydawnictwa: naukowy w dalszym ciągu „Przegląd Więziennictwa Polskiego” oraz popularną gazetę przeznaczoną dla funkcjonariuszy pt. „W Służbie Penitencjarnej”.

Od 1936 r. „Przegląd Więziennictwa Polskiego” zaczął być wydawany jako kwartalnik i publikowano w nim głównie teksty naukowe. Stan ten utrzymał się do września 1939 r. kiedy to dwa totalitarne reżimy niemiecki i sowiecki dokonały ataku na II Rzeczpospolitą. W ten sposób zniszczony został dorobek polskich więźniaków oraz międzywojennego „Przeglądu Więziennictwa Polskiego”. Dla wielu z twórców tego czasopisma oraz autorów publikujących na jego łamach II wojna światowa okazała się także tragicznym wydarzeniem. Większa część z nich nie przeżyła lat 1939-1945 tracąc życie w obozach koncentracyjnych, łagrach czy zbrodni katyńskiej.

W okresie Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej wydawane były: kwartalnik „Przegląd Więziennictwa” (od 1957 r., wydawca: Centralny Zarząd Więziennictwa Ministerstwa Sprawiedliwości), „Przegląd Penitencjarny” (od 1961 r., wydawca: Ośrodek Badań Penitencjarnych Ministerstwa Sprawiedliwości) oraz „Przegląd Penitencjarny i Kryminologiczny” (lata 70. i 80. XX wieku, wydawca: Centralny Zarząd Zakładów Karnych Ministerstwa Sprawiedliwości), które w pewnym sensie były inspirowane i nawiązywały, choć nie wprost, do przedwojennego „Przeglądu Więziennictwa Polskiego”.

W roku 1991 r. w nowej rzeczywistości społeczno-politycznej kraju ukazał się pierwszy numer „Przeglądu Więziennictwa Polskiego”, kwartalnika poświęconego zagadnieniom kryminologicznym i penitencjarnym, będącym wydawnictwem Centralnego Zarządu Zakładów Karnych Ministerstwa Sprawiedliwości. Jak napisał prof. dr hab. Teodor Szymanski, redaktor naczelny w przedmowie do pierwszego numeru pisma: *„stanowi ono zarazem kontynuację pewnych dawnych publikacji, jak też zapoczątkowuje zupełnie nowe wątki tematyczne istotne dla dokonującej się transformacji systemu sprawiedliwości karnej w Polsce, w tym też polityki karnej i sposobu wykonywania sankcji karnych.”*

Kontynuacja polegała na nawiązaniu do dawnych tradycji wydawniczych i przyjęcia przedwojennej nazwy periodyku i jego ówczesnej szaty graficznej. W składzie Kolegium Redakcyjnego „odnowionego” „Przeglądu Więziennictwa Polskiego” znaleźli się: Lech Falandysz, Danuta Gajdus (jako wiceprzewodnicząca), Zbigniew Hołda, Jerzy Jasiński, Stefan Lelental, Paweł Moczydłowski, Ryszard Musidłowski (jako sekretarz), Krystyna Ostrowska, Zofia Ostrihańska, Andrzej Rzepiliński i Teodor Szymanowski jako jego przewodniczący.

W roku 2018 jako trzeci zeszyt tegoż roku ukazał się setny numer „Przeglądu Więziennictwa Polskiego”. Od października 2018 r. wydawcą kwartalnika „Przegląd Więziennictwa Polskiego”, w ramach porozumienia zawartego z Centralnym Zarządem Służby Więziennej, stała się Wyższa Szkoła Kryminologii i Penitencjarystyki w Warszawie (obecnie Akademia Wymiaru Sprawiedliwości).

Od roku 2019 (od nr 102) „Przegląd Więziennictwa Polskiego” zaczął być wydawany pod zmienionym tytułem „The Prison Systems Review”, a od roku 2023 (od nr 119) pod kolejnym nowym tytułem jako „Law Education Security”, wciąż nawiązującym do tradycji i dorobku pierwotnego pisma.

Aktualnie „Law Education Security” jest recenzowanym kwartalnikiem naukowym o charakterze interdyscyplinarnym usytuowanym w obszarze nauk społecznych. W centrum zainteresowania czasopisma znajduje się więziennictwo ze swą strukturą organizacyjną i systemem wykonywania kary pozbawienia wolności oraz wszystkimi związanymi z jego funkcjonowaniem aspektami i kontekstami, a także zachodzącymi procesami wewnętrznymi i zewnętrznymi. Periodyk poświęcony jest prezentowaniu zagadnień związanych z funkcjonowaniem zarówno polskiego, jak i zagranicznych systemów penitencjarnych. Łamy kwartalnika są otwarte na prezentowanie wiedzy teoretycznej, publikowanie wyników badań oraz opis i ukazywanie najlepszych rozwiązań z zakresu więziennictwa i jego korelacji z innymi systemami i instytucjami. Interdyscyplinarne podejście do więziennictwa i specyfika pisma polega na integrowaniu wiedzy i metod z różnych dyscyplin naukowych: nauk prawnych, nauk o zarządzaniu i jakości, nauk o bezpieczeństwie, nauk o rodzinie, administracji, socjologii, psychologii, pedagogice i historii.

Kwartalnik przyczyniania się do rozwoju wiedzy, kompetencji oraz umiejętności funkcjonariuszy i pracowników więziennictwa, a także innych przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości (sędziów, prokuratorów,

kuratorów sądowych), pracowników socjalnych oraz reprezentantów profesji zajmujących się zwalczaniem przestępczości oraz zjawisk patologii społecznych i uzależnień. Czasopismo skierowane jest również do studentów różnych kierunków studiów z obszaru nauk społecznych i humanistycznych.

Pismo inicjuje oraz wspiera dyskurs naukowy dotyczący założeń i kierunków polityki karnej, reformowania prawa karnego, karnego wykonawczego oraz innych przepisów dotyczących funkcjonowania systemu penitencjarnego, określaniu celów i metod wykonywania kary pozbawienia wolności oraz zasad opieki postpenitencjarnej. Periodyk może stanowić także naukowe wsparcie dla reform systemów penitencjarnych oraz propagowania standardów wykonywania kary pozbawienia wolności i stosowania tymczasowego aresztowania w Polsce i innych krajach.

Aby upamiętnić 100-rocznicę wydania pierwszego numeru „Przeglądu Więziennictwa Polskiego” kontynuator czasopisma, czyli kwartalnik „Law Education Security” podjął inicjatywę opublikowania numeru jubileuszowego mającego formę historyczną, choć wyraźnie łączącą się ze współczesnością. Dziś czasopismo wydawane jest przez Akademię Wymiaru Sprawiedliwości, pierwszą w Polsce uczelnię kształcącą funkcjonariuszy Służby Więziennej i podejmuje zagadnienia związane głównie z naukami prawnymi, bezpieczeństwem oraz pedagogiką. Niemniej jednak, aby uhonorować historyczną rocznicę do numeru jubileuszowego wybrano teksty dotyczące dziejów oraz dnia dzisiejszego systemu penitencjarnego.

Numer otwiera tekst prof. dr hab. Wiesława Caban pt. *Kryminalista przestępcą politycznym i zesłańcem syberyjskim – losy Joska Strumiłowicza vel Strumiłowskiego*. Prof. dr hab. Wiesław Caban jest historykiem zajmującym się od wielu lat problematyką polskich zesłańców syberyjskich oraz służbą rekrutów z Królestwa Polskiego w carskiej armii. Kolejnym artykułem jest praca pióra dr hab., prof. UJK, Jacka Legiecia pt. *Problemy więziennictwa na prawobrzeżnej Ukrainie w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XIX w. w świetle raportów wyższej administracji Kraju Południowo-Zachodniego*. Prof. Jacek Legieć zajmuje się problematyką ukraińską i rosyjską w XIX w. W tym m.in. zagadnieniami współpracy wojsk polskich i ukraińskich w czasie wojny 1920 r. oraz służbą rekrutów z Królestwa Polskiego w armii carskiej w drugiej połowie XIX w. Nie są mu obce także tematy związane z historią więziennictwa. Trzecim tekstem opublikowanym w numerze jubileuszowym jest praca autorstwa dr hab., prof. UMCS, Krzysztofa Latawca pt. *Naczelnicy więzień w Królestwie*

Polskim w latach 1864–1917. Próba charakterystyki grupy. Prof. Krzysztof Latawiec jest badaczem problematyki carskiej administracji na ziemiach zaboru rosyjskiego. Niejako początek przełomowych lat w historii Polski otwiera tekst autorstwa dr Piotra Molendy pt. *Szczypiorno 1917. Życie obozowe w świetle wierszy internowanych legionistów*. Autor jest adiunktem w Akademii Wymiaru Sprawiedliwości, regionalistą zajmującym się m.in. losami legionistów internowanych na terenie Szczypiorna, miejsca gdzie od lat 50-tych XX-wieku kształcą się więźninicy. Kolejnym artykułem w ujęciu chronologicznym jest tekst autorstwa dr Bartosza Kułana pt. *Współpraca Zygmunta Bugajskiego (1887-1940) z „Przeglądem Więziennictwa Polskiego” w latach 1925-1939*. Dr Bartosz Kułan zajmuje się zagadnieniami związanymi z więziennictwem II Rzeczypospolitej, postaciami tworzącymi system penitencjarny oraz populacją więzienną w latach 1918-1939. Uzupełnieniem rozważań nad polskim czasopiśmiennictwem penitencjarnym w latach 1918-1939 jest tekst autorstwa mgr Filipa Łobody, doktoranta w Instytucie Historii Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, zatytułowany *Kult Marszałka Józefa Piłsudskiego na łamach czasopisma „W Służbie Penitencjarnej” w latach 1936-1939*. Część historyczną wydawnictwa zamyka tekst autorstwa mgr Kamila Małyszko pt. *Fala więziennych protestów w 1989 r. – casus buntu skazanych w Zakładzie Karnym w Goleniowie*. Autor artykułu jest absolwentem Akademii Wymiaru Sprawiedliwości oraz funkcjonariuszem Służby Więziennej wypełniającym obowiązki wychowawcy w Zakładzie Karnym w Hajnówce.

Kolejna część artykułów naukowych zamieszczonych w numerze jubileuszowym ma charakter badań dotyczących aktualnych problemów więziennictwa. Układ ten jest w pełni zasady, w związku z faktem, że także przedwojenny „Przegląd Więziennictwa Polskiego” publikował ówczesnie artykuły problemowe dotyczące specyfiki odbywania kary pozbawienia wolności oraz pracy personelu więziennego. Część tą otwiera tekst *Eliminacja kary śmierci jako triumf praw człowieka. Refleksje dla Funkcjonariuszy Służby Więziennej* autorstwa dr Adriana Pachciarza z Akademii Wymiaru Sprawiedliwości, prawnika specjalizującego się w kwestiach ochrony praw człowieka. Kolejny artykuł zatytułowany *Dorobek i znaczenie badań naukowych nad personelem więziennym. Wizja i użyteczność kontynuacji badań – perspektywa psychologiczna* przygotowała dr Ewa Sygit-Kowalkowska z Uniwersytetu im. Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Z tekstem tym koresponduje kolejna praca przygotowana przez funkcjonariuszy Służby Więziennej magistrów Agnieszkę Nowogrodzką

oraz Rafała Kołaciaka zatytułowana *Komunikacja w Służbie Więziennej – ryzyko czy silny fundament?* Następny artykuł czyli *Rola praktyk studenckich w jednostkach penitencjarnych w przygotowaniu zawodowym funkcjonariuszy Służby Więziennej* został przygotowany przez pracownicę Akademii Wymiaru Sprawiedliwości mgr Katarzynę Dębczyńską.

Ostatnią część artykułów poświęconą zagadnieniom praktycznym otwiera tekst *Kontrola osobista osoby pozbawionej wolności jako czynność niezbędna do zapewnienia bezpieczeństwa penitencjarnego - analiza zasad jej przeprowadzania* autorstwa mgr Roberta Nowackiego – funkcjonariusza Służby Więziennej specjalizującego się w zakresie środków przymusu bezpośredniego stosowanych w więziennictwa. Z tekstem koresponduje praca profesorów Marcina Jurgielewicz, Aleksandra Babińskiego i Cezarego Kality zatytułowana *Zarys kształtowania się prawa do stosowania środków przymusu bezpośredniego przez funkcjonariuszy Służby Więziennej*. Numer jubileuszowy wydawnictwa zamyka tekst Jego Magnificencji Rektora-Komendanta Akademii Wymiaru Sprawiedliwości dr Michała Sopińskiego pod tytułem „*Nadopiekuńcza Matka*”, „*Surowy Ojciec*”, czy „*Troskliwy Obserwator*” – *nadzór Ministra Sprawiedliwości nad uczelnią Służby Więziennej- uwagi filozoficzno-prawne*.

Z wielką radością i przyjemnością oddajemy w ręce czytelników numer jubileuszowy „Law Education Security”, periodyku będącego kontynuacją „Przeglądu Więziennictwa Polskiego”. Stanowi on zbiór niezwykle ciekawych artykułów dotyczących historii więziennictwa i współczesnych aspektów jego funkcjonowania. Żywimy nadzieję, że przyczynią się one do pogłębienia wiedzy z zakresu historii penitencjarystyki ale także staną się asumptem do nowych badań naukowych ukazujących dzieje więziennictwa i przyczynią się jednocześnie do rozwoju penitencjarystyki polskiej.

Serdecznie dziękuję dr Bartoszowi Kułanowi za współpracę i nieocenioną pomoc w przygotowaniu do wydania numeru jubileuszowego pisma.

gen. SW w st. sp. dr Jacek Pomiankiewicz
redaktor naczelny
przewodniczący Komitetu Redakcyjnego
„Law Education Security”

